

COLEGIUL TEHNIC „IOAN C. ȘTEFĂNESCU” IAȘI

GEOGRAFIE

SUPPORT DE CURS PENTRU CLASA A X-A

PROFESOR,

VALERICA BEATRICE NICA

2020

GEOGRAFIA POPULAȚIEI ȘI A AȘEZĂRILOR UMANE

GEOGRAFIA POPULAȚIEI

1. Bilanțul natural al populației (B_n) (pag. 20, manual) sau sporul natural (S_n) al populației este diferența dintre natalitate (N) și mortalitate (M)

$$B_n (S_n) = N - M$$

Natalitatea reprezintă numărul de nou născuți vii dintr-un an raportat la o mie de locuitori (‰)

Mortalitatea reprezintă numărul de decedați dintr-un an raportat la o mie de locuitori (‰)

2. Evoluția numerică a populației (pag. 23, manual) este condiționată de diferența dintre natalitate și mortalitate, deci de sporul natural. Astfel se disting trei situații:

1. Dacă $N > M$, atunci $S_n > 0$ (pozitiv) și populația crește numeric

*Cea mai mare creștere a populației se înregistrează în statele China și India, unde este specific fenomenul de *explozie demografică**. Astfel China este cel mai populat stat cu 1,3 miliarde loc, iar India este pe locul al doilea cu 1,2 miliarde locuitori. Pe glob sunt în prezent 7,5 miliarde loc.

2. Dacă $N < M$, atunci $S_n < 0$ (negativ) și populația scade numeric

*În statele din vestul Europei (Italia, Franța) populația este afectată de îmbătrânirea demografică deoarece natalitatea a scăzut foarte mult și a permis creșterea procentului persoanelor vârstnice.

3. Dacă $N \approx M$, atunci $S_n \approx 0$ (neutru) și populația este constantă numeric

*În această categorie intră statele nord europene (ex. Norvegia, Islanda)

*Explozia demografică este caracteristică, în prezent și populației globului. Prin explozie demografică se înțelege dublarea populației la intervale tot mai scurte de timp. Ex: 1820 sunt 1,1 miliarde loc, în 1927 sunt 2.2 miliarde loc, în 1974 sunt 4,4 miliarde loc, iar în prezent sunt 7,5 miliarde loc.

3. Mobilitatea populației, (pag. 20, manual) numită adesea, *migrații* include deplasările de populație dintr-o regiune în alta. Strâns legat de deplasarea populației este **bilanțul migratoriu (sporul migratoriu)**, respectiv diferența dintre imigranți (I) și emigranți (E)

$$B_m (S_m) = I - E$$

I=imigranți, persoanele care vin într-o regiune/ stat /localitate

E=emigranți, persoanele care pleacă dintr-o regiune/ stat /localitate

Migrațiile, respectiv deplasările de populație, se pot clasifica după mai multe criterii:

a) în raport cu aria geografică pe care au loc:

1. migrații interne, reprezentând o formă de mobilitate a populației care se produce în cadrul granițelor aceluiași stat, precum imigrarea din mediul rural spre cel urban

2. migrații internaționale, însemnând deplasări definitive în alte țări, inclusiv pe alte continente; în prezent au loc de exemplu, din fostele țări comuniste din Europa spre America de Nord și Europa Occidentală.

b) sub aspect temporal:

1. migrații definitive care includ persoane care se deplasează și nu se mai întorc, chiar dacă în unele cazuri au plecat cu intenția de a reveni acasă;

2. migrații repetitive, deplasări repetate pe trasee identice sau apropiate. Aici intră transhumanța, nomadismul, navetismul (deplasarea între domiciliu și locul de muncă).

c) după modul de desfășurare:

1. migrații spontane, care au loc la inițiativa persoanelor respective

2. migrații organizate, care includ deplasarea unor grupuri de populație la inițiativa, de regulă, a unor puteri coloniale (precum Portugalia, Spania, Marea Britanie, Franța ș.a.)

3. migrații forțate: grupuri umane deplasate împotriva voinței lor. În prezent, se înscriu în această categorie refugiații, care și-au părăsit țara din cauza conflictelor locale și regionale.

4. Bilanțul total al populației (pag. 23, manual) este suma dintre bilanțul natural (sporul natural) și bilanțul migratoriu (sporul migratoriu) al populației dintr-o regiune, o țară sau o localitate, într-o anumită perioadă de timp. Acest bilanț este, de fapt, cel mai bun barometru pentru a indica stagnarea, creșterea sau declinul economic al unor localități, țări sau regiuni.

$$B_t = B_n + B_m$$

$$B_n (S_n) = N - M$$

$$B_m (S_m) = I - E$$

***** Fișa de lucru nr.1 *****

1. Menționați exemple de migrații internaționale. Utilizați informații din manual pag. 21.

2. Explicați termenii geografici: navetism, nomadism, europenizarea planetei (manual pag. 22)

3. Calculați bilanțul total al populației, știind că natalitatea este de 10‰, iar mortalitatea este de 11‰.

4. Precizați trei state cu spor natural ridicat și trei state cu spor natural negativ. Folosiți informații din manual, pag. 20, scris cu roșu). Identificați aceste state pe Harta politică a lumii, pag 8-9.

5. Tipuri de medii de viață. (pag. 25, manual) Caracteristica geosferei (învelișului terestru) este varietatea rezultată din interacțiunea învelișurilor geografice. Omul a reușit să se adapteze la condițiile de pe Terra, astfel încât locuiește aproape peste tot.

Principalele tipuri de medii de viață sunt: *stepa, savana, pădurea, mediul mediteranean, deșerturile, tundra*

6. Răspândirea geografică a populație (pag. 26, manual) este strâns legată de gradul de favorabilitate a mediului natural. Astfel, unde sunt *condiții favorabile locuirii* este un număr mare de locuitori, iar unde *condițiile sunt nefavorabile locuirii* este un număr mic de oameni. (Vezi harta din manual, pag. 28 și observă unde sunt principalele concentrări de populație de pe glob)

Numărul de locuitori de pe un kilometru pătrat reprezintă **densitatea populației**. Astfel, un stat cu cât este mai întins teritorial, cu atât are o densitate mai mică, iar un stat care este foarte mic are, de regulă o densitate foarte mare.

Pe glob vom observa densitățile foarte mari de populație în regiunile litorale, în cele de câmpie, deal sau podiș, din zonele temperate. (Harta „Principalele concentrări de populație de pe glob”, pag.28)

***** Fișa de lucru nr.2 *****

1. Caracterizați următoarele tipuri de medii: de stepă, de savană și mediteraneean. Utilizați informațiile din manual, pag. 25-26.

2.a) Calculați densitatea populației pentru statul România și Italia.

Nr. crt	Statul	Suprafața (kmp)	Populația (nr.loc)	Densitatea (nr. loc/ kmp)
1.	România	238391	2230000	
2.	Italia	301323	57300000	

b) Explicați diferența de densitate a populației dintre cele două state.

8.Structuri demografice. (pag. 31, manual) Acestea cuprind împărțirea populației după diferite criterii.

a)Structura rasială împarte populația după aspectul fizic: culoarea pielii, a ochilor, a părului, aspectul craniului, al taliei, etc. S-au diferențiat trei mari rase:

- 1.rasa europeană (albă)
- 2.rasa mongoloidă (galbenă)
- 3.rasa ecuatorială (neagră)

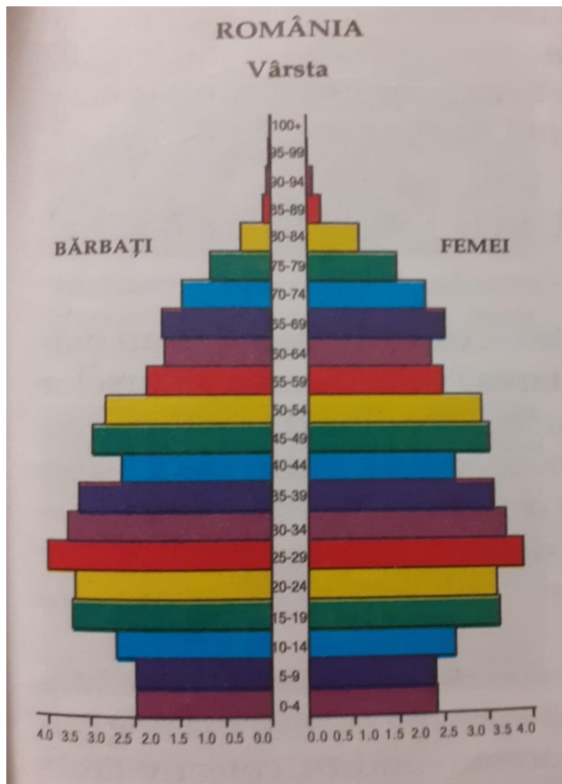
b)Structura confesională împarte populația după cult, religie. Principalele religii practicate pe Glob sunt: creștinismul (circa o treime), islamismul (circa o cincime), hinduismul, cultul mozaic (iudaism), budismul,etc

c)Structura etno-lingvistică este strâns legată de popoare (grupuri de oameni cu aceeași istorie, limbă vorbită, tradiții culturale). Pe Glob se vorbesc multe limbi. Cele mai vorbite sunt: chineza (mandarina), engleza, hindi – în India, spaniola, etc.

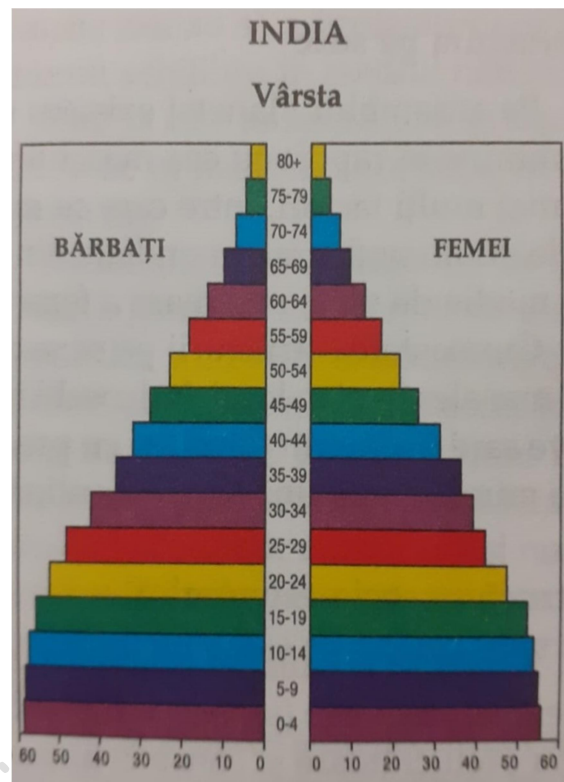
d)Structura pe grupe de vârstă împarte populația în trei mari grupe:

1. populație tânără cu vârsta între 0 și 20 ani
2. populația adultă cu vârsta între 20-60 ani
3. populație vârstnică cu vârsta de peste 60 ani

Reprezentarea grafică a structurii pe grupe de vârstă poartă denumirea de **piramida vârstelor**, iar din analiza acesteia se observă dinamica populației, influențată de evoluția natalității și a mortalității. Totodată în funcție de ponderea populației pe cele trei grupe de vârstă se observă tendința de îmbătrânire sau de întinerire a populației.

Tendința de îmbătrânire demografică

Tendința de întinerire demografică

9. Populația, protecția mediului înconjurător și dezvoltarea durabilă. (pag. 34, manual). Pe fondul creșterii accelerate a populației globului, care a determinat un număr extrem de mare al populației, de circa 7,5 miliarde de locuitori se crează o acțiune de degradare a învelișurilor geografice, fenomen numit poluare. Din acest motiv s-au luat măsuri de protejare a mediului, dar se dorește ca prin aceste măsuri să nu se renunțe la nivelul de trai al populației și se încearcă găsirea unor soluții prin care natura să fie protejată dar și omul să se bucure de beneficiile naturii. Astfel se termenul de *dezvoltare durabilă* – echilibru între om și natură.

Fișa de lucru nr.3

1. Menționați caracteristici ale rasei albe, rasei galbene și rasei ecuatoriale. Utilizați informațiile din manual pag 29.

2. Pe baza informațiilor din manual, pag 30, tabel „Culte pe Glob și continente”, enumerați ponderea (%) aderenților la creștinism, islamism, hinduism și budism.

3. Precizați o cauză pentru care afirmăm că populația României are tendința de îmbatrânire demografică (analizați piramida vârstelor specifică țării noastre).

GEOGRAFIA AȘEZĂRILOR OMENEȘTI

1. Habitatul uman (pag. 34, manual) este reprezentat de teritoriul, de locuița omului, de așezarea omenească. După aspectul locuințelor, al spațiului așezării, care este direct influențat de activitatea pe care acesta o desfășoară se deosebește:

a) Habitatul rural (așezarea rurală, satul), specific locuitorilor ocupați în agricultura (sectorul primar economic). *Elementele habitatului rural* sunt:

1. vatra, locul unde sunt concentrate locuințele
2. locul de muncă (țarina) , corespunzător terenurilor arabile
3. populația, puțin numeroasă și relativ omogenă

b) Habitatul urban (așezarea urbană, orașul), specific locuitorilor ocupați în industrie (sectorul secundar) și servicii (sectorul terțiar) *Elementele habitatului urban* sunt:

1. intravilanul , respectiv perimetrul construit
2. extravilanul, zona marginală a orașului cu obiective industriale, turistice, etc
3. populația, numeroasă și diversificată

2.Urbanizarea reprezintă procesul de extindere a așezărilor urbane prin înglobarea unor așezări mai mici, formând concentrări urbane. Creșterea teritorială a orașelor, dar și a numărului de orașe este în strânsă legătură cu progresul științei și tehnicii. În prezent, un locuitor din doi de pe Glob, trăiește în orașe, pe când în urmă cu o sută de ani la șapte locuitori era unul care locuia în oraș.

3.Dinamica urbană și explozia urbană (pag. 36, manual). Dinamica urbană urmărește evoluția numerică în timp a orașelor (așezări urbane) în raport cu așezările rurale. Apariția și dezvoltarea activităților industriale a determinat cea mai mare creștere a numărului de orașe, o creștere accelerată într-un timp scurt, fenomen numit *explozie urbană*.

Evoluția populației urbane pe glob: 3% în anul 1800, 13,5% în 1900, 28,8% în anul 1960, 41% în 1980, 50% în prezent, exprimă fenomenul de explozie urbană deoarece se observă că populația din orașe se dublează la intervale tot mai scurte de timp, în defavoarea populației rurale (din sate)

Îmbunătățirea condițiilor de trai, cauzate de progresul tehnologic, au determinat creșterea natalității, iar marile descoperiri din domeniul medical (precum antibioticele) au avut impact asupra scăderii mortalității și deci au permis creșterea speranței de viață*. Astfel s-a produs *explozia demografică*, în strânsă legătură cu explozia urbană.

* speranța de viață este vârsta până la care speră o persoană să trăiască la naștere.

Fișa de lucru nr.4

- 1.Precizați elementele habitatului rural și urban.
- 2.Utilizând „Harta ponderii populației urbane” pag. 44, numiți minim 10 orașe foarte mari ale lumii.
- 3.Menționați statul de care aparține fiecare megaoraș enumerat mai sus. Folosiți „Harta politică a lumii”, pag. 8-9.
Ex: orașul Shanghai, statul China.

4. Funcțiile și structura funcțională a așezărilor omenești. (pag. 41, manual) Activitățile locuitorilor determină funcțiile așezărilor omenești.

a)Funcțiile așezărilor rurale.

1.funția agricolă este cea predominantă, deși este uneori specializată spre o anumită ramură agricolă: legumicolă, pomicolă, piscicolă, viticolă, etc.

2.funția forestieră, specifică satelor montane

3.funția minieră, răspândită în satele din statele subdezvoltate (Africa)

4.funția piscicolă, prezentă la satele de pe litoral

5.funția turistică, dobândită de tot mai multe sate în ultima vreme

b)Funcțiile așezărilor urbane sunt mai multe și diversificate, axate pe activitățile industriale (sectorul economic secundar) și pe cele din sectorul servicii (sectorul terțiar). În funcție de activitățile de bază orașele se pot clasifica:

1.*orașe specializate*, unde populația este ocupată într-un anumit domeniu:

-orașe industriale

-orașe de servicii: precum orașe turistice, orașe-port, orașe financiar-bancare, orașe culturale, etc.

-orașe cu funcție politico-administrativă; unde sunt incluse mai ales capitalele

2.*orașe cu funcții multiple*. În această categorie intra majoritatea orașelor din statele dezvoltate și marile orașe din țările în curs de dezvoltare.

Fișa de lucru nr.5

1. Cu ajutorul informațiilor din manual, pag. 42-43, menționați:

- a) orașe cu specializări industriale;
- b) orașe cu specializări de servicii;
- c) orașe cu funcții politico-administrative
- d) orașe cu funcție minieră
- e) orașe cu funcție comercial- portuară
- f) orașe cu funcții multiple

5. Forme de aglomerare umană. (pag. 43, manual). Orașele au evoluat în timp, formând concentrări urbane care diferă după extinderea teritoriului (suprafața orașului) și numărul de locuitori.

Formele de aglomerare umană sunt:

a) Aglomerarea urbană este formată dintr-un oraș mijlociu sau mare și zona de influență care include orașe mai mici și localități rurale din vecinătate.

b) Microregiunea urbană este un ansamblu de orașe de dimensiuni diferite care include și zona de influență din vecinătatea acestora.

c) Conurbația este concentrarea urbană care înglobează mai multe orașe distincte. Unele conurbații fac parte din megalopolisuri (mega-foarte mare și polis-oraș), care sunt cele mai mari forme ale aglomerărilor urbane

d) Metropolele sunt orașe mari, atât ca populație (de peste un milion de locuitori), cât și ca întindere, cu o mare influență în teritoriu, jucând de regulă rolul de capitale regionale sau naționale. În această categorie intră aproape toate marile orașe ale lumii.

În jurul lor sunt câteva sau mai multe *orașe-satelit*, centre urbane mici sau mijlocii, cu profil specializat (de obicei „*orașe-dormitor*”, cu funcția de cazare a populației din marile orașe către care gravitează, fără a-și crea o bază economică proprie), sau cu profil complex. Când dobândesc o mare extindere teritorială, formează așa-numitele *arii metropolitane*.

e) Megalopolisurile reprezintă forma suprema de dezvoltare urbană contemporană, ce se întind pe mii și zeci de mii de km² și care concentrează milioane sau zeci de milioane de locuitori.

Includ mai multe orașe mari/metropole (numite „*poli de creștere*”), numeroase centre urbane mici și mijlocii, care gravitează în jurul acestora, iar zonele rurale sunt reduse sau absente.

Megalopolisurile funcționează ca un *sistem urban polinuclear*.

Cele mai cunoscute megalopolisuri sunt:

-BOSWASH , în sud estul Statelor Unite ale Americii

-TOKAIDO, pe țărmul pacific al Japoniei

-MEGALOPOLISUL BRAZILIAN pe litoralul atlantic al Braziliei

Fișa de lucru nr.6

1. Având în vedere „Harta politică a lumii”, pag. 8-9, numiți 10 metropole de pe glob, menționând statul și continentul de care aparțin.

Ex: metropola New Delhi, statul India, continentul Asia

2. Utilizând informațiile din manual, pag.45, caracterizați cele mai mari megalopolisuri de pe glob: Boswash, Tokaido, Megalopolisul Brazilian

6. Organizarea spațiului rural. Peisaje rurale (pag. 40 și 46, manual).

Habitatul rural este caracterizat prin prezența a două spații (zone funcționale):

- a) spațiul rezidențial, respectiv vatra satului
- b) moșia, respectiv terenul arabil sau țarina

Peisajul rural reflectă caracteristicile mediului geografic precum și activitățile oamenilor sau vechimea acestora.

După structură, respectiv după raportul dintre vatră și țarină (moșie) sunt:

- a) sate adunate, specifice zonelor de câmpie, unde vatra este bine conturată, iar casele au adesea un perete comun
- b) sate răsfirate, în zonele de deal și podiș, unde casele au grădini
- c) sate risipte, în zonele montane, unde casele sunt împrăștiate

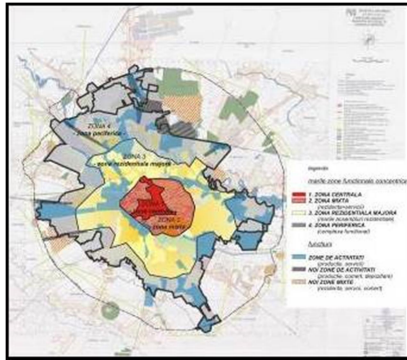
7. Organizarea spațiului urban. Planul orașului (pag. 38 și 47, manual).

Caracteristica oricărui oraș este diversitatea, rezultată din faptul că orașul nu este un teritoriu omogen, însă se pot distinge mai multe spații (zone funcționale):

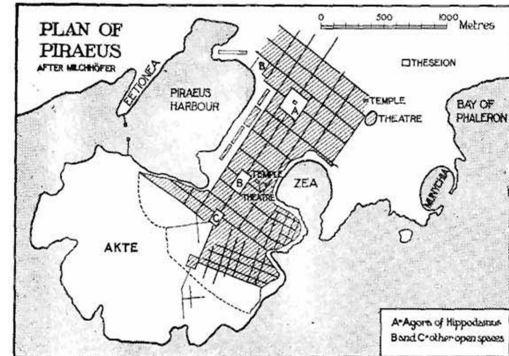
- a) centrul orașului
- b) spațiile rezidențiale
- c) zonele industriale
- d) alte zone funcționale: *comerciale, de transport, administrative, socio-culturale, recreative și de agrement*

Pe hărți, așezările urbane au aspect diferit, deoarece orașele sunt localități de mari și foarte mari dimensiuni și sunt influențate de mai mulți factori: caracteristicile reliefului, vechimea orașului, dezvoltarea acestuia, poziția geografică, prezența sau nu a resurselor naturale, a suprafețelor acoperite cu apă, etc

În prezent se consideră că sunt mai multe tipuri de orașe, precum: *orașul de tip radiar-concentric*, *orașul de tip rectangular*, *orașul de tip polinuclear*, *orașul linear*, *orașul dezvoltat haotic*, etc.

Orașul de tip radiar concentric

Orașul de tip rectangular

9.Amenajarea locală și regională (pag. 48 , manual), are în vedere găsierea unor soluții optime de dezvoltare economică a localităților astfel încât să permită atragerea investitorilor mai ales în mediul urban. La sate se dorește o mai bună valorificare a resurselor naturale (ex. să se lucreze terenurile arabile).

***** Fișa de lucru nr 7 *****

1.Characterizați localitatea natală precizând:

- a) vechimea localității
- b)numărul de locuitori
- c)numele râului din localitate sau din apropiere
- d)ocupațiile locuitorilor
- e)localități învecinate

f)direcția și distanța față de orașul Iași (direcția se referă la punctele cardinale: nord, sud, est, vest, sud est,etc).

Aveți în vedere:

-să utilizați manualul primit de la școală, Manual de Geografie, clasa a X-a, autor Neguț S. și colab., Ed. Humanitas Educațional

-să notați în caiete informațiile din acest suport de curs. Caietul va fi adus prima dată când veți veni fizic la școală

-să rezolvați fișele de lucru, întrucât acestea reprezintă modalitatea de evaluare

-să trimiteți înapoi doar rezolvarea fișelor, pe foi de caiet. Veți scrie numele, prenumele, clasa și data, pe fiecare fișă rezolvată.

Bibliografie

Manual de geografie, clasa a X-a, Neguț S. și colab. , Ed. Humanitas Educațional

<https://en.wikipedia.org/>

<https://www.worldometers.info/world-population/>

https://www.academia.edu/16015289/Geografie_Urbana

<http://www.profudegeogra.eu/>